

SZAKDOLGOZAT

Nagy Gábor Dániel

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Gödöllői Campus

Mezőgazdasági mérnök szak

A CO₂ gazdálkodás megvalósítása a Közös Agrárpolitika keretében

Belső konzulens: dr. Jancsovszka Paulina

Készítette: Nagy Gábor Dániel

E4F1VQ

Levelező

Gödöllő

2023

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés	4
2.	Szakirodalmi áttekintés.....	5
2.1	A kezdeti fellendülés	6
2.2	Kiigazítások.....	6
2.3	A támogatások függetlenítése a termeléstől.....	7
2.4	Új kihívások	9
2.5	A közvetlen támogatások rendszere	9
2.6	Zöld komponens.....	10
2.7	Stratégiai tervezés.....	12
2.8	A 2023–2027 közötti költségvetési időszak alapelvei	14
2.9	Közvetlen kifizetések korlátozása	15
2.10	Agroerdészet a KAP-on belül	16
3.	Saját vizsgálatok.....	18
3.1	Anyag és módszer	18
3.2	Eredmények és értékelésük	19
3.2.1	<i>A szárazföldi szektor szerepe a klímasemlegességben</i>	<i>20</i>
3.2.2	<i>Karbon gazdálkodás mint új üzleti modell.....</i>	<i>26</i>
3.3	Következtetések és javaslatok	29
4.	Összefoglalás.....	31
5.	Köszönetnyilvánítás	33
6.	Irodalomjegyzék.....	34

1. Bevezetés

Szakedolgozatom témájaként a Közös Agrárpolitika következő 2023 és 2027 közötti időszakán belül a CO₂ gazdálkodás megvalósítását választottam. Mivel az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapnál (EMGA) dolgozom, amely a termelőknek szánt közvetlen kifizetéseket nyújtja, így személyes és szakmai érdeklődési köröm közös metszete miatt gondoltam, hogy egy elemzés hasznos kutatásnak minősülne ebben a témakörben, és bizonyos jövőbeni kérdésre is választ adhatna, továbbá segíthetné a KAP által nyújtott támogatások célirányos felhasználását, továbbá a klímatudatos gazdálkodás elősegítéséhez hozzájárulhatna. Elemzésem során igyekeztem a munkámból adódó lehetőséget kihasználni, és az egyik hazai konferencián egy kérdőívvel megtámogatott felmérést végeztem el, amely során mezőgazdasági vállalati szereplőket, kormányzati szereplőket, vállalatokat, Európai Unió intézményi szereplőket kérdeztem meg. Kíváncsi voltam, hogy szerintük a karbongazdálkodásnak milyen szerepet kell szánni a Közös Agrárpolitikán belül, milyen gyakorlatok lennének alkalmasak arra, hogy bekerüljenek a KAP stratégiai tervébe a CO₂ gazdálkodás területei közül (gyepterületek gazdálkodása, tőzeglápok felújítása, agroerdészet, ásványi talajokkal való gazdálkodás stb.). Szerettem volna megvizsgálni, hogy a karbongazdálkodás, mint üzleti modell életképes-e, milyen kockázati tényezők vannak, illetve milyen lehetőségek rejlenek ebben a gazdálkodási formában. A téma jelentőségét érzékelteti, hogy a KAP 2023-tól elérhető forrásainak 40%-át kell majd éghajlat-politikai célkitűzések megvalósításához kötni, amely mintegy 155 milliárd euró.

Mivel korábbi tanulmányaimban, illetve munkatapasztalatom során láttam azt, hogy ez a fajta gazdálkodás igencsak kihívásokkal teli, végeztem egy adatgyűjtést arra vonatkozólag, hogy mik a fő akadályai a még szélesebb elterjedésnek. Ezen belül érdekelt, hogy az egyes gazdasági szereplők mennyire nyitottak a karbongazdálkodási módszerek bevezetésére. Legfontosabb szakirodalmi forrásaim közül kiemelném a Közös Agrárpolitika rendszerét, amely egykori oktatóim Halmai Péter és Vásáry Miklós gondozásában jelent meg.

2. Szakirodalmi áttekintés

A Közös Agrárpolitika (KAP) 60 esztendővel ezelőtt, az 1960-as évek elején alakult meg. E szelete az Európai Unió politikájának, amely az egyik legfontosabb platformja az európai integrációs politikának, felelős az európai lakosok biztos élelmiszerellátásáért, a mezőgazdaság versenyképességének és a vidéki térségek lehetőségeinek bővítéséért. A KAP egy olyan szakpolitika, amely kiadásainak túlnyomó hányadát az EU és nem a nemzeti költségvetés finanszírozza pénzügyileg valamennyi tagországban. Az Európai Bizottság (EB) véleménye szerint a KAP az elmúlt fél évszázadban hozzájárult a gazdasági teljesítmény és a termelékenység folyamatos növekedéséhez, a kereskedelem fejlődéséhez, valamint az emberek élelmiszerekre fordított kiadásainak minimalizálásához (HALMAI, 2020).

A KAP eddigi története két fő részre osztható. A jogszabályok, illetve azok alapelvei az első 30 évben keveset változtak. A felmerülő és egyre komolyabb piaci, majd társadalmi kihívások elkerülhetetlen válaszlépéseket követeltek, így az 1992-ben megkezdett, komolyabb reformok óta a KAP változása elengedhetetlen.

1. ábra Az új KAP specifikus céljai (forrás: <https://magyarmezogazdasag.hu/2020/12/09/unios-kozso-agrarpolitika-2021-2027-ben>, 2023)

2.1 A kezdeti fellendülés

A KAP gyökerei az 1950-es évek Nyugat-Európájába nyúlnak vissza, amelynek társadalma súlyos veszteségeket szenvedett el a II. világháború éveiben. A mezőgazdasági termelés visszaesett és bizonytalanná vált az élelmiszerellátás. A KAP kezdeti szakaszában a mezőgazdaság termelékenységének növelésén volt a hangsúly, annak érdekében, hogy folyamatos legyen az élelmiszerkínálat és a fogyasztók megfizethető áron jussanak hozzá a termékekhez. a mezőgazdasági termelékenység emelése a műszaki fejlesztés fokozásával, a mezőgazdasági termelés észszerű fejlesztésével és a termelési tényezők – különösen a munkaerő – lehető legjobb felhasználásával (ACKRILL, 2000). Továbbá a mezőgazdasági lakosság számára méltányos, társadalmilag elfogadható jövedelmi és életszínvonal megteremtése. Harmadik részről pedig a mezőgazdasági termelők és a fogyasztók külső hatásoktól történő védelme volt a cél, az agrárpiacon stabilizálásával. Negyedik törekvés volt az élelmiszer-ellátás hozzáférhetőségének biztosítása, míg végül szintén kritikusan fontos volt a fogyasztói igények elfogadható áron történő kielégítése. Ez az öt cél: agrármodernizációs, jövedelempolitika, piacstabilizálás, ellátásbiztonsági, élelmiszer-politikai volt a kezdeti törekvések sarokpontja (HALMAI, 2020).

2.2 Kiigazítások

Az 1970-es végére megvalósultak a legfontosabb célkitűzések, mint például növekedett a mezőgazdasági termelékenység, például a korszerűbb technológiák alkalmazásával, míg ezzel párhuzamosan csökkent az agrárfoglalkoztatás aránya. Bővült az agrártermelés, gyorsabban nőtt az agrártermékek kínálata, mint a lakosság fogyasztása. A belső piac biztonságos lett, a világ agrárkereskedelmében is egyre nagyobb súlyt kapott az Európai Közösség termelése. Maga az értékesítés is biztonságosabbá vált, a gazdáknak stabil felvevő piaca volt. A fogyasztói érdekek területén is javulás történt (LINTNER–MAZEY, 1991), hiszen a választék nőtt, és nagyobb verseny alakulhatott ki. Azonban a halmozódó feszültségek, növekvő kiadások és kereskedelempolitikai problémák miatt szükségessé váltak kiigazítások. A KAP rendszerétől eredetileg azt várták, hogy nettó jövedelmet hozhat (vagy legalábbis önfenntartó lesz), viszont a politikai döntéshozók figyelmen kívül hagyták, hogy a külső védelem emelkedése az import s ezáltal a bevezetendő importterhek csökkenésével jár. A közösségi költségvetés legnagyobb – egyes esztendőekben annak 80%-át is meghaladó – tételévé duzzadtak a Közös Agrárpolitika

költségei. Ugyanakkor a rendszer protekcionista és diszkriminatív jellege növekvő nemzetközi kereskedelempolitikai feszültségekhez vezetett (FRANT, 1997).

A korrekciót a restriktív árpolitika mentén sikerült elérni, az intézményi árak befagyasztásra kerültek nominálisan, azaz a reálárak csökkenhettek a közösségen belül. Továbbá volt egy költségvetési megszorítás, a mezőgazdasági termelők felelősségét is kiemelték (bevonták őket a piacosítás költségeibe), mennyiségi szabályozásokat vezettek be (ez vonatkozhatott kvótákra, garanciaküszöbre, vagy területpihentetésre) (HALMAI, 2002).

2.3 A támogatások függetlenítése a termeléstől

A KAP-on már az 1990-es évek elején számos fontos változtatást hajtottak végre. A politikai döntéshozók egyre nagyobb figyelmet fordítottak a környezet megóvására, a fenntartható gazdálkodásra, a gazdasági résztvevőknek pedig egyre inkább tekintettel kellett lenniük a piaci viszonyok alakulására és reagálniuk kellett a társadalom prioritásainak változására is. Ez a hangsúlyeltolódás 1999-ben, az Agenda 2000 keretében kezdődött, és összességében a mezőgazdaság versenyképességének javítását szolgálta. Ekkortól a KAP egy fontos új elemet is magában foglalt: a vidékfejlesztési politikát, amely ösztönözte a vidéki kezdeményezéseket és ezzel egyidejűleg elősegítette a mezőgazdasági termelőknek gazdaságaik átszervezését, tevékenységi körük bővítését, valamint a termények, illetve termékek hatékonyabb értékesítését. Emellett, az adófizetői pénzek hatékonyabb felhasználása érdekében, megszüntették a költségvetés felső határát (POPP, 2004).

További fontos reformokat hagytak jóvá 2003-ban, amelyek nyomán a közvetlen támogatások döntő részét 2005–2007 között elválasztották a termelési kötelezettségtől. A KAP a gazdálkodóknak szabadabb kezet adott a piaci igények kiszolgálásában. A támogatások elválasztása a termeléstől segít a gazdálkodóknak, hogy szabadon hozzák meg termelési döntéseiket, aszerint, hogy számukra mely tevékenység a legjövedelmezőbb, miközben továbbra is élvezik bizonyos, a gazdaság más szektoraiban nem alkalmazott szabályozók előnyeit

Az EU területének kb. 90 százaléka vidéki térség, ennek több mint a fele művelés alatt áll. Ez a tény már önmagában is rávilágít arra, hogy a mezőgazdaság milyen fontos az EU természeti környezet szempontjából. A mezőgazdálkodás az évszázadok során értékes, félig természetes élőhelyek egész sorának kialakításához és fenntartásához járult hozzá. Ma ezek

uralják a táj arculatát EU- szerte, és jelentik a biológiai sokféleség alapját. Az EU az 1992. évi KAP-reform óta támogatja az agrár-környezetvédelmi programokat, amelyeket a tagállamok pályázatok keretében hirdetnek meg. E programok arra ösztönzik a gazdálkodókat, hogy a helyes mezőgazdasági gyakorlat alkalmazása mellett környezetvédelmi szolgáltatásokat nyújtsanak. Azok a gazdálkodók, akik legalább öt évre agrár-környezetvédelmi kötelezettségeket vállalnak, támogatást kaphatnak.

Tekintve, hogy az EU 27 tagországa népességének csaknem 60 százaléka a vidéki térségekben él, a vidékfejlesztés kiemelkedő fontosságú szakpolitikai terület. A vidéki térségekben a mezőgazdasági és erdészeti tevékenységek a földhasznosítás legfőbb formái, így az erős társadalmi szerkezet, a gazdasági életképesség, a természeti erőforrásokkal való gazdálkodás és tájvédelem alapjaként fontos szerepet játszanak a vidéki közösségek életében.

A KAP a fogyasztóvédelem megerősödésével párhuzamosan komoly hangsúlyt helyezett az élelmiszer-higiéniára és az élelmiszerbiztonságra. Az EU kiemelten kezeli a helyes állategészségügyi gyakorlatot, valamint a fertőző állatbetegségek megelőzését. Az EU állatjóléti jogszabályainak egyik alapelve, hogy az állatokat nem szabad elkerülhető fájdalomnak vagy szenvedésnek kitenni. (HALMAI, 2020)

A KAP egyike az EU legfontosabb átfogó gazdasági programjainak, így nem meglepő, hogy költségvetése jelentős súlyt képvisel az EU költségvetésében, hiszen gyakorlatilag átvállalta a nemzeti agrárpolitika szerepét és az agrártámogatások finanszírozását. Kezdetben a Közösség éves költségvetési kiadásainak túlnyomó hányadát, esetenként akár a kétharmadát meghaladó részét fordították a KAP-ra. A helyzet azonban mostanra megváltozott, a KAP kiadásait ugyanis korlátozzák. A 2007- 2013 közötti uniós költségvetési időszak végén a KAP évi mintegy 55 milliárd euróba kerül, ami az EU teljes költségvetésének kb. 40 százaléka, az összesített GDP kevesebb, mint 0,5 százaléka (1. ábra). Szemléletes példával élve: az EU minden egyes polgára hetente átlagosan két euróval járul hozzá a KAP finanszírozásához. A tagállamok az agrárpolitikára vonatkozó döntéseket közösségi szinten hozzák meg, és ennek megfelelő költségvetést fogadnak el, eltérően más ágazatoktól, amelyek esetében a költségeket a nemzeti kormányok fedezik.

2.4 Új kihívások

A korábbi reformok főleg a mezőgazdaságot érintő kihívásokra, így például a termékfeleslegek levezetésére vagy az élelmiszerbiztonsági válságok kezelésére kerestek megoldásokat. Napjaink kihívásainak többsége azonban olyan tényezőkre vezethető vissza, mint például a mezőgazdasági árakban érzékelhető csökkenés, vagy az éghajlatváltozás mérséklése. A közös pénzügyi keretnek támogatnia kell a fenntartható mezőgazdasági rendszert, és biztosítani kell a vidéki emberek megélhetését megfelelő színvonalon. Az éghajlati törekvések összefüggnek az emberek egészségének javításával, és így a várható élettartam növelésével. (ELEKES-HALMAI, 2010).

2.5 A közvetlen támogatások rendszere

Az Európai Bizottság javaslata szerint a jövőben a közvetlen támogatások összege lesz a legjelentősebb tétel a tagországok első pilléres forrásainak kb. 40-70 százalékát képviselő ún. alaptámogatás lesz. E termeléstől független, területalapú támogatást újonnan létrehozott jogosítványok „aktiválásával” lehet majd lekérni, ezért az összevont területalapú támogatási rendszert (Single Payment Scheme; SPS) alkalmazó tagországokban a 2004–2007 között bevezetett támogatási jogosultságok 2013. december 31-én hatályukat veszítik. Ez az időpont egyben az egyszerűsített kifizetési rendszer (Single Area Payment Scheme; SAPS) végét is jelenti (POPP, 2013).

Támogatási jogosultságot kaphatna minden gazdálkodó, aki

- 2011-ben az SPS keretében legalább egy támogatási jogosultságot aktivált vagy kizárólag zöldséget és/vagy gyümölcsöt termelt és/vagy szőlőt művelt;
- 2011-ben a SAPS keretében területalapú támogatást igényelt, illetve ha nem igényelt, kizárólag olyan mezőgazdasági földterülettel rendelkezett, amely 2003. június 30-án nem minősült kultúrállapotban tartottnak.

Ugyan az új támogatási jogosultságokhoz rendelt összegek megállapításakor az egyes gazdaságok támogatottságában meglévő különbségeket még figyelembe lehet venni, tagországi, illetve régiós szinten legkésőbb 2019. január 1-ig azonos szintre kell hozni az alaptámogatás hektáronkénti összegét. Ez lehet tehát a gazdaságok eltérő történelmi bázisaiból (termelési

szerkezet) fakadó különbségek tagországokon, illetve régióon belüli felszámolásának határideje (BAKSA ÉS MTSAI, 2018).

Az új támogatási jogosultságok – akárcsak a jelenlegiek – forgalomképesek lesznek, de csak ún. aktív gazdálkodókra ruházhatók majd át, ugyanakkor szabadon örökölhetők. Aktív gazdálkodónak az a természetes vagy jogi személy minősülne, aki, illetve amely

1. összes nem mezőgazdasági tevékenységből származó bevételeinek legalább 5 százalékával egyenlő közvetlen támogatásban részesült az előző pénzügyi évben, vagy
2. mezőgazdasági földterületein a tagállam által meghatározott alaptevékenységeket elvégzi.

Az első kitétel csak az 5000 eurót meghaladó összegű közvetlen támogatásra jogosult gazdaságokra vonatkozik. Ennek ellenére jelentős adminisztrációs terhet tennének a tagállamokra, hiszen a közvetlen támogatások kifizetéséhez – a nem mezőgazdasági tevékenységből származó bevételek és a támogatások ellenőrzése miatt – az adóhatóság közreműködése is szükséges.

Az adminisztráció enyhítése érdekében 100 eurónál alacsonyabb összegű támogatást nem fizetnek ki, illetve az egy hektárnál kisebb jogosult területre nem jár támogatás, jöllehet, az előterjesztők a tagállamok számára felkínálják a lehetőséget e határok módosítására az egyedi adottságokra tekintettel.

A tagállamoknak az alaptámogatás legfeljebb 3 százalékát nemzeti tartalékként kell elkülöníteniük. Ebből az újonnan belépőknek adhatnak támogatási kedvezményeket, illetve megemelhetik a támogatási jogosultságok névértékét olyan térségekben, speciális körülmények esetében (POPP, 2013).

2.6 Zöld komponens

A környezetbarát gazdálkodási gyakorlat ösztönzésére a tagállamoknak első pilléres forrásaik 30 százalékát kellett elkülöníteniük. E direkt szubvenciót (ún. zöld komponens), amely kiegészíti az alaptámogatást, a tervezet szerint az alábbi feltételekhez kötötték:

1. ha a gazdaság szántóterülete meghaladja a 3 hektárt, azon – ha a földhasználó termelő tevékenységet folytat (kivéve a gyepgazdálkodást és az időszakosan vízzel borított kultúrákat) – legalább három különböző növényt kell vetni, amelyek egyenként a terület több mint 5 százalékát foglalják el, de egyikük részaránya sem lehet nagyobb 70 százaléknál;

2. az új támogatási rendszerre történő áttérés évében bejelentett állandó gyepterületeket meg kell őrizni, azok a gazdaságok szintjén a 2014. évi bázisidőszakhoz képest legfeljebb 5 százalékkal csökkenhetnek;

3. a gazdaság által használt, alaptámogatásra jogosult terület legalább 7 százalékát (az állandó gyepterülettel nem számolva) ökológiai célokra kell hasznosítani (pl. tájvédelem, teraszok kialakítása, védőzónák létesítése, erdősítés vagy területpihentetés) (MÉSZÁROS, 2010).

Azon gazdaságoknak, amelyek része vagy egésze Natura 2000 területen helyezkedik el, a zöld komponens elnyeréséhez szintén meg kellene felelniük e fenti elvárásoknak. Ezzel szemben az ökológiai (bio-) gazdálkodást folytatók automatikusan jogosultak lennének a kiegészítő támogatásra (GYULAI, 2013).

A zöld komponensre a tagállamoknak első pilléres forrásaik jelentős hányadát, 30 százalékát kellene elkülöníteniük. Amennyiben az igénylők az előírásokat nem teljesítik, akkor az alaptámogatást sem vehetik fel, vagyis az alaptámogatás lehívásához nem csak a kölcsönös megfeleltetés rendelkezéseit kell betartani – legalábbis ez olvasható ki a jogszabálytervezetből.

A tagállamok első pilléres forrásaik legfeljebb 5 százalékáig, míg Málta és a 2013-ban még egyszerűsített kifizetési rendszert (SAPS) alkalmazó országok, továbbá azok, amelyek

- 2027-ig támogatják a húshasznosítású tehenek tartását;
- vagy 2010–2013 között legalább egyszer összes közvetlen támogatási keretük több mint 5 százalékából termeléshez kötött támogatást nyújtottak a marhahizlálóknak (hazai viszonylatban értsd: bikahizlálóknak), juh- és kecsketartóknak, illetve átmeneti támogatást adtak a zöldség- és gyümölcstermelőknek;
- vagy 2023–2027 között legalább egyszer összes közvetlen támogatási keretük több mint 5 százalékát a környezetet kímélő vagy a környezet állapotát javító gazdálkodás ösztönzésére, a mezőgazdasági termékek minőségének és forgalmazásának javítására, a magasabb szintű állatjóléti előírások megvalósítására fordították;
- vagy 2023–2027 között legalább egyszer összes közvetlen támogatási keretük több mint 5 százalékát a rizs és/vagy a keményítőburgonya és/vagy a fehérjenövények és/vagy a héjas gyümölcsűek és/vagy a vetőmagvak és/vagy a cukorrépa és cukornád termelésének támogatására

és/vagy a zöldség- és gyümölcsstermelés átmeneti támogatására és/vagy a juh- és kecsketartás és/vagy a hízómarhák és húshasznosítású tehenek tartásának támogatására költötték (DOMBI ÉS MTSAI, 2012).

2.7 Stratégiai tervezés

Valamennyi tagállamnak létre kellett hoznia egy úgynevezett KAP-stratégiai tervet, amely magában foglalná az I. és a II. pillér beavatkozásait is. Ez a terv fog irányt adni a KAP-beavatkozásoknak, hogy azok a lehető legnagyobb mértékben hozzájáruljanak az uniós célkitűzésekhez, miközben jobban figyelembe veszik a helyi feltételeket és szükségleteket. A tagállamoknak emellett nagyobb beleszólásuk lenne a kedvezményezettekkel vonatkozó megfelelési és ellenőrzési keretszabályok (többek között az ellenőrzések és a szankciók) kidolgozásába is. Időrendben 2023 januárjában történt meg a KAP tervek elfogadása, decemberben történik a Bizottság előterjesztése alapján a kiértékelésük, majd 2024-től minden uniós ország éves teljesítményjelentést nyújt be, és éves felülvizsgálati ülésen vesz részt a Bizottsággal. 2025-ben a Bizottság el fogja végezni az egyes KAP stratégiai tervek első teljesítmény-felülvizsgálatát, és szükség esetén konkrét utókövető intézkedések megtételére kéri fel az uniós országokat. 2026-ban időközi értékelésre kerül majd sor a 2023–27-es KAP teljesítményének kiértékelése céljából. 2027-ben pedig a Bizottság el fogja végezni az egyes KAP stratégiai tervek második teljesítmény-felülvizsgálatát (https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_hu).

A stratégiai terveket nem elszigetelten, hanem egy strukturált folyamat keretében állítanák össze, majd a Bizottság értékelné és hagyná jóvá őket. Ez lehetővé tenné, hogy a KAP a lehető legnagyobb mértékben járuljon hozzá az uniós prioritások és célkitűzések, valamint a tagállami éghajlat- és energiapolitikai célok eléréséhez. Emellett mindez fokozná az uniós hozzáadott értéket és fenntartaná a mezőgazdasági belső piac működését.

Miközben a tagállamoknak nagyobb felelősséget kellene viselniük és nagyobb mértékű elszámoltathatóságot kellene vállalniuk a célkitűzések és a korábban elfogadott célok megvalósítása terén, az új megközelítés továbbra is egyenlő versenyfeltételeket biztosítana, valamint megőrizné a szakpolitika közös jellegét és két pillérét.

A KAP keretében jövedelemtámogatásban részesülő mezőgazdasági termelőknek különböző környezet- és éghajlatbarát gyakorlatokat kell majd alkalmazniuk. A tagállamok fogják – tekintettel az uniós szintű célkitűzések elérésének szükségességére, de figyelembe véve a nemzeti, regionális és helyi körülményeket – meghatározni e gyakorlatok részleteit. Az alapot a KAP jelenlegi erősségei fogják adni, de a rendszer kevesebb és kevésbé bonyolult uniós jogszabályt fog tartalmazni.

A helyes gyakorlatok ezen alapvető szintjét meghaladó környezetbarát intézkedések támogatására a mezőgazdasági termelők által önként vállalt programokon keresztül kerül majd sor – egy viszonylagos alapszinten és azon túl magasabb szintű programok keretein belül. Ismét hangsúlyozva: a tagállamoknak kell majd kialakítaniuk a programokat, olyan formában, hogy azokkal az uniós célkitűzéseket a nemzeti, regionális és helyi körülményekre tekintettel meg lehessen valósítani.

A KAP emellett nagy hangsúlyt fog fektetni a kutatásban, az innovációban, a képzésben és a tanácsadásban rejlő lehetőségek kihasználására a környezetvédelem erősítése és az éghajlatváltozás mérséklése érdekében, ideértve az erőforrás-hatékonyság növelését is.

Magyarország esetében a legfontosabb fejlesztési cél az élelmiszeripar lesz, a hozzáadott érték emelése a fő prioritás, illetve a termelés hatékonyság növelése. A stratégia terv végrehajtásával erőforrás-hatékony, magas hozzáadott értékű innovatív mezőgazdaság lesz elérhető. A zöld jövőt szolgáló szakpolitikai célok részei:

- 1. szint: Támogatható terület fogalmának bővítése (AÖT) (I-II. pillér)
- 2. szint: Kötelező környezeti alapfeltételek (kondicionalitás) (I-II. pillér)
- 3. szint: Önkéntes agro-ökológiai alapprogram (AÖP, eco-scheme): (I. pillér)
- 4. szint: Önkéntes emeltszintű agro-ökológiai átállást segítő beavatkozások (II. pillér)
- 5. szint: Egyéb beavatkozások környezet-, klímavédelmi és adaptációs hatással (II. pillér)

A stratégiai tervben nagy hangsúlyt kap a vidék megújítása, ami egyfajta generációváltással fog végbemenni, a fiatal generáció több programot is igénybe vehet, hogy az idősebb gazdáktól zökkenőmentesen vehessék át a feladatokat. A támogatásba beletartozik a gazdálkodói tevékenységek mezőgazdaságon kívüli irányba történő diverzifikációja (turisztika), a helyi

termelők áruinak értékesítésére szolgáló piacok létesítése, valamint a helyi termelők és a fogyasztók értékesítési közösségeinek létrehozása (<https://cdn.kormany.hu/uploads/document/0/0e/0ec/0ec4a4b0ea4a1f5a0c98ef633503faab726809e0.pdf>).

2.8 A 2023–2027 közötti költségvetési időszak alapelvei

A 2023–27-es időszakra szóló KAP a legjobban rászorulókhöz irányítja a támogatásokat:

- A jövedelemtámogatások átcsoportosítása: az uniós országoknak a közvetlen kifizetések legalább 10%-át az átcsoportosítással nyújtható jövedelemtámogatási eszköz rendelkezésére kell bocsátaniuk a kisebb és közepes méretű gazdaságok jövedelemszükségleteinek jobb kielégítése érdekében.
- Aktív mezőgazdasági termelők: az új jogszabályok értelmében az uniós országoknak kötelező meghatározniuk az aktív mezőgazdasági termelő fogalmát, a mezőgazdasági tevékenységek szintjét is ideértve, de a fogalmat rugalmasan definiálhatják. Csak az aktív mezőgazdasági termelők részesülhetnek bizonyos uniós támogatásokból.
- Szociális feltételeesség: a KAP-kifizetésekhez a kedvezményezettek csak akkor juthatnak hozzá, ha tiszteletben tartanak bizonyos uniós munkaügyi normákat, ami arra ösztönzi őket, hogy javítsák a munkakörülményeket gazdaságukban.
- A kifizetések konvergenciája: A 2023–27-es KAP időszakában a jövedelemtámogatási szintek mind az egyes uniós országokon belül, mind az uniós országok között tovább közelednek egymáshoz.
- A fiatal mezőgazdasági termelők támogatása: az uniós országoknak a közvetlen kifizetésekhez rendelt költségvetésüknek legalább 3%-át fiatal mezőgazdasági termelőkre kell fordítaniuk jövedelem- vagy beruházási támogatás, illetve induló vállalkozásokhoz nyújtott támogatás formájában.
- A nemek közötti egyensúly javítása: a nemek közötti egyenlőség előmozdítása és a nők gazdálkodásban való részvételének növelése – a KAP történetében most először – a stratégiai tervek célkitűzéseinek részét képezi. Az uniós országoknak fel kell mérniük az ezekkel a kérdésekkel kapcsolatos helyzetet, és kezelniük kell az azonosított kihívásokat.

2.9 Közvetlen kifizetések korlátozása

Az EB 2023-tól korlátozni kívánja az egyes igénylőknek kifizethető közvetlen támogatások összegét:

- 150 ezer és 200 ezer euró között 20 százalék;
- 200 ezer és 250 ezer euró között 40 százalék;
- 250 ezer és 300 ezer euró között 70 százalék;
- 300 ezer euró felett 100 százalék elvonását javasolja.

Ez azonban nem vonatkozna a környezetbarát gazdálkodási gyakorlatot folytatók alaptámogatáson felüli segítségére, vagyis a zöld komponensre. Ezen felül annak érdekében megfelelően, hogy a közvetlen szubvenciók csökkentése (brüsszeli szóhasználat: capping) okán ne essen vissza a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma, a jogalkotók figyelembe vennék a dolgozók után fizetett jövedelmeket, ezen kívül azok adó-, továbbá járulékterheit: a direkt támogatásokból ezeket – a zöld összetevő mellett – le lehetne vonni, így csak a 150 ezer euró feletti maradványösszeget csökkentenék. Lényeges megjegyezni, hogy Németország, az Európai Unión belül domináns politikai erő, mereven elutasítja a direkt kifizetések gazdaságonkénti korlátozását, amely a német politikusok szerint hátrányosan érintheti a keleti országrészben funkcionáló mezőgazdasági szövetkezeteket.

A European Green Deal program keretében az éghajlati kihívások már beágyazódnak a legújabb KAP javaslatok közé. A fő változás a megfelelésről a teljesítményre való átállásban rejlik, valamint a környezet a környezettel és éghajlattal kapcsolatos korszerűsített megoldásokat támogatják. Az Európai Parlamenttel folyamatban vannak tárgyalások, és a Tanács kiemelten fontosnak tartja annak biztosítását, hogy a KAP reform hozzájáruljon a klímasemlegességi cél eléréséhez. A KAP számos politikai eszközt kínál, amelyek életképes megoldásokat kínálnak az éghajlat normalizálására, a változás mérséklése. Az alapvető intézkedéseket a tagállamok saját magukon keresztül hajtják végre, a nemzeti KAP Stratégiai Terveket a végén benyújtják az Európai Bizottsághoz (esetünkben a legutóbbi ilyen 2021-ben történt), a terveket 2022-ben értéketék, majd 2023-tól megtörténik a végrehajtás. A tagállamok SWOT-elemzésük alapján dolgozták ki KAP-stratégiai terveiket a mezőgazdasági ágazatban és a vidéki területeken, például megvizsgálva többek között a kibocsátásokat. A SWOT képezte a szükségletfelmérés alapját,

amely beépül a szükséges mezőgazdasági gyakorlat köré épülő intervenciós stratégiába, mint például a kötelező és önkéntes intézkedések, költségvetési előirányzatok és az eredmény szintjén meghatározott célok / mutatók. A KAP stratégiai tervei figyelembe fogják venni az érintett nemzeti szinten kialakított megállapításokat, ambíciókat és célokat (DINYA, 2011).

2020 decemberében a Bizottság ajánlásokat adott ki valamennyi tagállamnak a saját KAP terveikkel kapcsolatban, amelyek konkrét problémás területekre vonatkoznak, beleértve az ambíciókat is az európai zöld megállapodásról. A konkrét megközelítésekről a tagállamok dönthettek és a nemzeti környezetükben megfelelő eszközöket alkalmazhatták. Eszközüktől és kihívásaiktól függően. A KAP jelentős eszköz, de kombináltan kell alkalmazni egyéb uniós és nemzeti szabályozási intézkedésekkel és finanszírozási forrásokkal. Ezenkívül a tagállamoknak meg kell szólítaniuk és be kell vonniuk az érdekelt feleket a felkészülésbe és közelgő KAP-eszközök végrehajtásának nyomonkövetésébe. Minden KAP-terv nyilvánosságra lesz hozva.

2.10 Agroerdészet a KAP-on belül

Az új KAP meghatározta az erdő és agroerdő két fogalom közötti különbségeket. Az előbbit a Marrakechi Megállapodások tartalmazzák, amit az Egyesült Nemzetek Éghajlatváltozási Keretegyezménye keretében hozta létre. Az utóbbit az EU határozta meg, és ez a meghatározás nyitott értelmezést hagy a képviselő tagállamok számára, akik maguk határozzák meg a fák hektáronkénti maximális és minimális számát (SOMOGYI, 2010).

Az EU-n belül az ültetési arányok figyelemre méltónak tekinthetők a magas ültetési szint mellett, még mindig nagyok a különbségek a tagállamok között mint például Szlovénia vagy Spanyolország, ahol a fák jelentős része az erdőterületeken kívül található. Az agrár-erdészet évente 3 tonna szén-dioxidot mérsékel az EU-n belül, és megfelel olyan követelményeknek, mint a tartósság vannak környezeti előnyök (az N₂O és az ammónia szivárgás csökkentése, az állatok tovább maradhatnak szabadban, növeli a gazdaságok biológiai sokféleségét, növeli a talaj szerves szénttartalmát). Az agrár-erdészet jelenléte ellenére a legutóbbi KAP-on belül a számok azt mutatják, hogy a teljesítés nem érte el a várt eredményeket a legutóbbi időszakban. Például csak a 2019-re tervezett 64 millió eurós kiadás 2,5%-át költötték el ténylegesen. A tagállamok hajlamosak alulkölteni az erdészeti és agrár-erdészeti költségvetéseket, közvetlenül befolyásolva a célokat és a KAP által elért eredményeket. Ennek megfelelően a tagállamoknak pontosítaniuk szükséges és ki kell terjeszteniük a fákat tartalmazó parcellákon a teljes alaptámogatási

jogosultsághoz szükséges feltételek (pl. a terület több mint 50%-án mezőgazdaságot folytatnak) (BALOGH-BORDA, 2021).

Az új KAP keretében öt agrár-erdészeti mintát ajánlhat fel a tagállam a gazdálkodónak a különböző szakaszok kielégítő befejezése után, amely magában foglalja: fák megtervezését a gazdaságokban, tájjellemzők kialakítását, tájjellemzők gazdagítását, erdőlegelőket vagy erdősíthető létesítményeket, és az érett legelő regenerálását.

Végezetül hangsúlyozni kell, hogy biztosítani kell, hogy az agrár-erdészet is bekerüljön minden egyes tagállam KAP stratégiai tervei közé.

3. Saját vizsgálatok

3.1 Anyag és módszer

Mivel az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapnál (EMGA) dolgozom, amely a termelőknek szánt közvetlen kifizetéseket nyújtja, így személyes és szakmai érdeklődési köröm közös metszete miatt gondoltam, hogy egy elemzés hasznos kutatásnak minősülne ebben a témakörben, és bizonyos jövőbeni kérdésre is választ adhatna, továbbá segíthetné a KAP által nyújtott támogatások célirányos felhasználását, továbbá a klímatudatos gazdálkodás elősegítéséhez hozzájárulhatna. Elemzésem során igyekeztem a munkámból adódó lehetőséget kihasználni, egy hazai (Ökológiai Gazdálkodás- Ágazati konferencia) mezőgazdasági eseményen egy kérdőívvel megtámogatott felmérést végeztem el, amely során mezőgazdasági vállalati szereplőket, kormányzati szereplőket, vállalatokat, Európai Unió intézményi szereplőket kérdeztem meg. Kíváncsi voltam, hogy szerintük a karbongazdálkodásnak milyen szerepet kell szánni a Közös Agrárpolitikán belül, milyen gyakorlatok lennének alkalmasak arra, hogy bekerüljenek a KAP stratégiai tervébe a CO₂ gazdálkodás területei közül (gyepterületek gazdálkodása, tüzezlápok felújítása, agroerdészet, ásványi talajokkal való gazdálkodás stb.). Szerettem volna megvizsgálni, hogy a karbongazdálkodás, mint üzleti modell életképes-e, milyen kockázati tényezők vannak, illetve milyen lehetőségek rejlenek ebben a gazdálkodási formában.

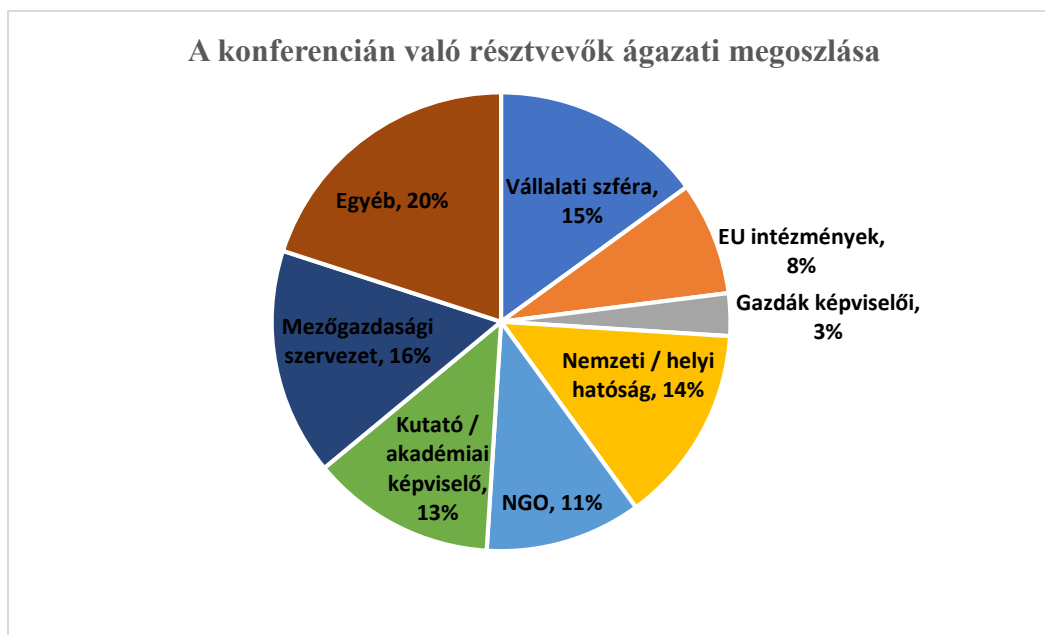
A kérdőíves primer módszertant azért választottam, mivel úgy gondoltam, hogy ez a legjobb információszerzési technika, amely megfelelően támogatja a kitűzött céljaimat. Egyszerre magyaráz, felderít, és alkalmas bizonyos trendek leírására. Előnynek éreztem, hogy könnyen, gyorsan elvégezhető (más módszertanokhoz képest), minimálisan terhelte a megkérdezetteket. A szerkesztés volt a 0. lépés, meg kellett határoznom milyen információkat szeretnék megszerezni, és mi is a fő kutatási célom. A témacsoportokat megfelelően kellett összeállítani, a sorrendeket meghatározni, illetve előtte próbakérdezéssel a szűkebb környezetemben igyekeztem a potenciális hibákat azonosítani és minimalizálni. A fő elvek amelyeket betartottam: egyértelmű kérdések feltétele, kerültem az összetett mondatokat, a hangnem udvarias volt, egyszerre csak egy dologra

kérdeztem rá, kerültem a tagadó vagy sugalmazó kérdéseket. A válaszlehetőségekben kínáltam egy vagy többválaszos opciót is (BONCZ, 2015).

3.2 Eredmények és értékelésük

Összességében 532 személy regisztrált a workshopra, az érintettek széles köréből kategóriákat hoztam létre. Közülük 415-en vettek részt a workshopon, akinek a megoszlását a 1. ábrán mutattam be.

Ahogy a 1. ábrán látszik igencsak diverz minta alakult ki a résztvevőkből, közel azonos létszámban képviseltette magukat a mezőgazdasági szervezetek, kutatók, NGO képviselők, kormányzati / hatósági és vállalati szereplők. Némileg kevesebben voltak az EU-s intézmények képviselői, illetve gazdáknak a képviselői. Az egyéb kategóriába főként azok tartoznak, akiknek a beosztása nem volt egyértelműen be kategorizálható, így hoztam létre az egyéb kategóriát.

2. ábra A konferencián való résztvevők ágazati megoszlása (forrás: saját szerkesztés, 2023)

A konferencián tartottam a résztvevőknek egy rövid bemutatást a témámról, illetve az általam kijelölt célokról (ezt korábban elküldtem elektronikusan is egy rövid tájékoztató formában, természetesen, amivel mindenkit tájékoztattam milyen jellegű felmérésre készüljenek, és hogy hozzájáruljanak a későbbi eredmények közléséhez egy tanulmányban). Hangsúlyoztam,

hogy az átfogó cél, hogy megvitassuk az egyes gazdasági szereplők közötti kapcsolatot a szén-dioxid gazdálkodás területén. Bemutattam az EU 2050-es jövőképét, amelyben kiemeltem a föld és a mezőgazdaság kiemelt szerepét a klímasemlegesség elérésében. A széngazdálkodás lehet egy alkalmas módszer arra, hogy a gazdálkodókat fenntarthatóbb gyakorlatok alkalmazására lehessen ösztönözni, így ők kulcsszerepet kaphatnának az EU gazdálkodásának zöld átmenetébe. Utaltam a KAP-ban rejlő lehetőségekre a tagállamok, illetve a gazdasági szereplők részére, ezzel is bátorítva őket, hogy a konferencián elhangzottak után alkalmazzák a lehetőségeket a széngazdálkodási rendszereken belül.

A konferencián való felmérésem célja az volt, hogy feltárjam a szén-dioxid-gazdálkodási rendszerek tervezési lehetőségeit a KAP stratégiai tervekben, valamint a tapasztalatok és a bevált gyakorlatok cseréjének elősegítése az érintettek között.

Az általam moderált workshopot két fő részre osztanám:

- A szén-dioxid-gazdálkodás, mint új üzleti modell
- A meglévő széngazdálkodási projektekből levont tanulságok

A workshop áttekintést adott a Közös Agrárpolitikáról (KAP) és annak összefonódásáról a szén-dioxid-gazdálkodással, és bemutatta a mezőgazdasági szektor szerepét az éghajlat semlegességre való törekvésben, illetve a tagállamokban szerzett különböző tapasztalatokat és az EU által finanszírozott folyamatok révén a széngazdálkodási tapasztalatokat. A felmérés során számos interaktív kérdőívezést vezettem be, hogy közvetlen visszajelzést kapjak a résztvevők véleményéről melyet igyekeztem elkülöníteni szereplő típusonként, hogy az elemzés minél informatívabb és ágazati szereplő típusonként elkülönítható legyen.

3.2.1 A szárazföldi szektor szerepe a klímasemlegességben

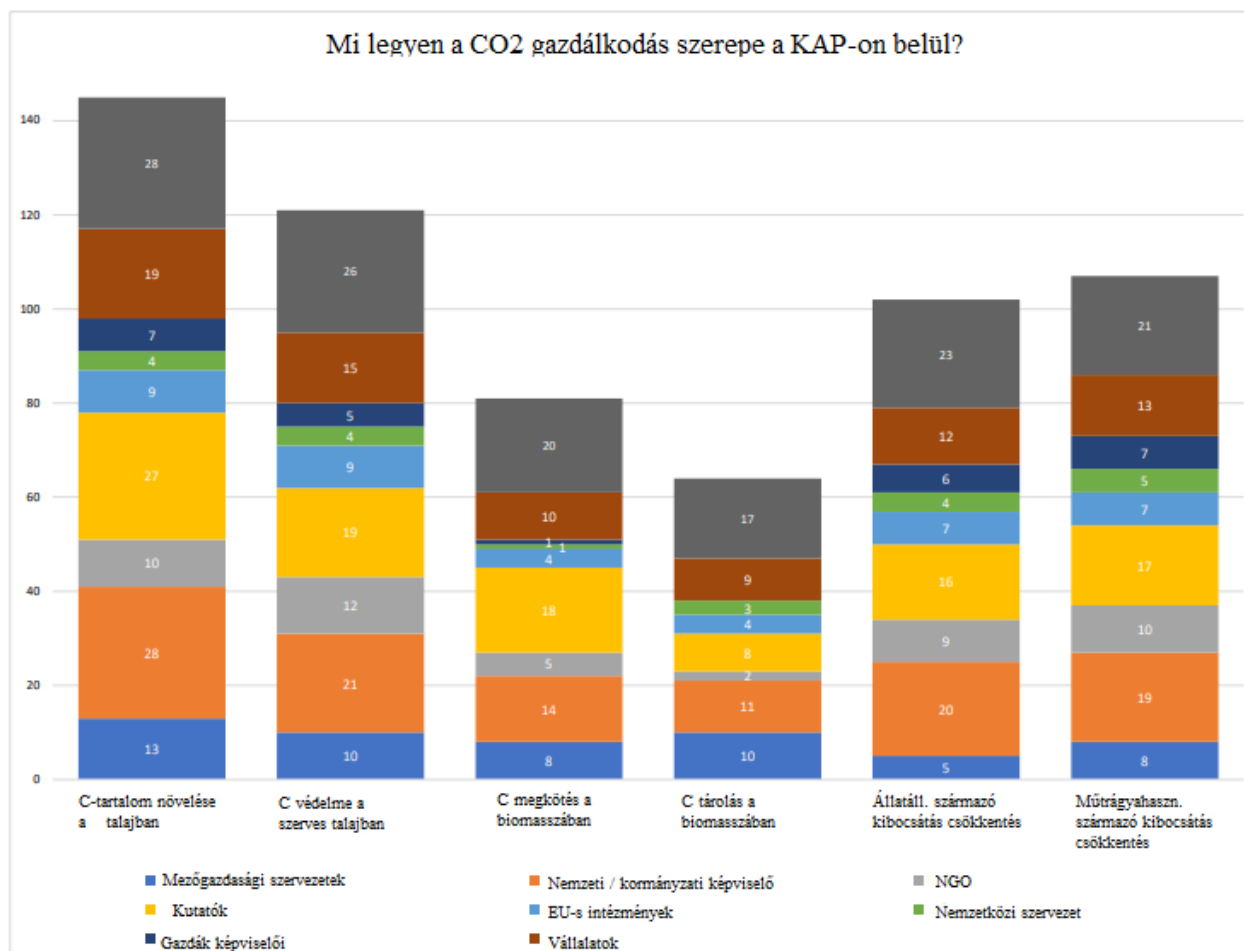
Abban széleskörű egyetértés van, hogy csökkenteni kell az üvegházhatású gázok (ÜHG) kibocsátását, az EU 2050-es forgatókönyve, hogy az állattenyésztés és a műtrágyagyártás és felhasználás során érje el a legnagyobb csökkentést. Azonban fontos, hogy nem csak egydimenziós ez a cél, hozzá kell járulni körforgásos biogazdaságok kialakításán keresztül, talaj szén-dioxid nyelőinek helyreállításával, valamint az erdők és a biológiai sokféleség növelésével és az ökoszisztémák megőrzésével. Az Európai Bizottság zöldként népszerűsíti a szén-dioxid-gazdálkodást, amely új bevételi lehetőségekkel kecsegteti a földdel gazdálkodókat. Ez egy

sarkallatos példa lehet arra, hogy egy éghajlat által vezérelt cselekvés hogyan lehet új bevételi forrás. Fontos tényező a megfelelő szabályozási rendszer létrehozása, amely garantálja a szabályozási keretet és az állandóságot, kiszámíthatóságot.

A *első szakmai kérdésre* 203 résztvevő válaszolt, és azt kérdeztem a résztvevőktől, hogy véleményük szerint mi legyen hangsúlyos a karbonszállítás esetében a KAP-on belül .

- növekvő széntartalmú talajok
- szén védelme a szerves talajokban
- szénmegkötés a biomasszában
- széntárolás a biomasszában
- állatállományból származó kibocsátás csökkentése
- műtrágyahasználatból származó kibocsátás csökkentése

Amint az alábbi 2. ábrán látható, a legtöbb résztvevő a megnövelt széntartalmú talajt választotta a szén-dioxid-termesztés lehetőségének a KAP-on belül, ezt követi a szerves talajok szén védelme és a kibocsátás csökkentése az állattenyésztés és műtrágya felhasználás során. Leginkább a civil szervezetek résztvevői választották a szerves talajban lévő szén védelmét a talajban lévő megnövekedett szénnel szemben. Legkisebb hányadban a szén tárolását választották a biomasszában, illetve a megkötést a biomasszában.

2. ábra Mi legyen a CO₂ gazdálkodás szerepe a KAP-on belül? (forrás: saját szerkesztés, 2023)

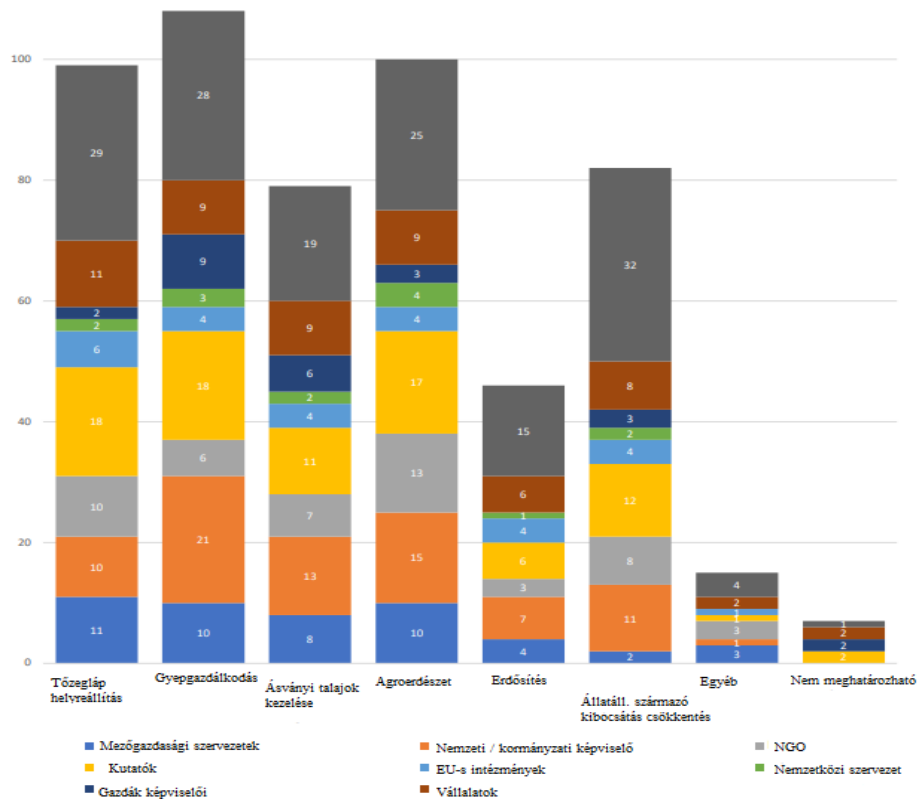
A második szakmai közvélemény-kutatási kérdés keretében azt kérdeztem a résztvevőktől, hogy milyen gyakorlatok alkalmasabbak a szén-dioxid-kibocsátásra a KAP stratégiai terveken keresztül. Több lehetőség is megengedett volt, így például:

- Tőzegláp helyreállítása és újrantedvesítése
- Gyepgazdálkodás
- Ásványtalajok kezelése
- Agroerdészet
- Erdősítés

- Az állatállomány kibocsátásának csökkentése
- Egyéb
- Nem lehet meghatározni

A harmadik kérdésre szintén 203 résztvevő válaszolt. Ahogy az alábbi 3. ábrán látható, ott három lehetőséget választottak a legnagyobb gyakorisággal, a legnagyobb mértékben a gyepgazdálkodás, majd az agroerdészet és a tőzegláp helyreállítása és újranedvesítése következett. Az egyéb kategórián kívül a nemzeti / hatósági szereplők választották a gyepgazdálkodást, illetve a kutatók. Második helyen a tőzegláp helyreállítást arányaiban sok mezőgazdasági szereplő, illetve vállalat választotta, míg a harmadik helyen szereplő agroerdészet a kutatók és a nemzeti / kormányzati képviselők között volt népszerű.

Melyik módszer a legalkalmasabb a szén-dioxid kibocsátás mérséklésére a KAP-on belül?

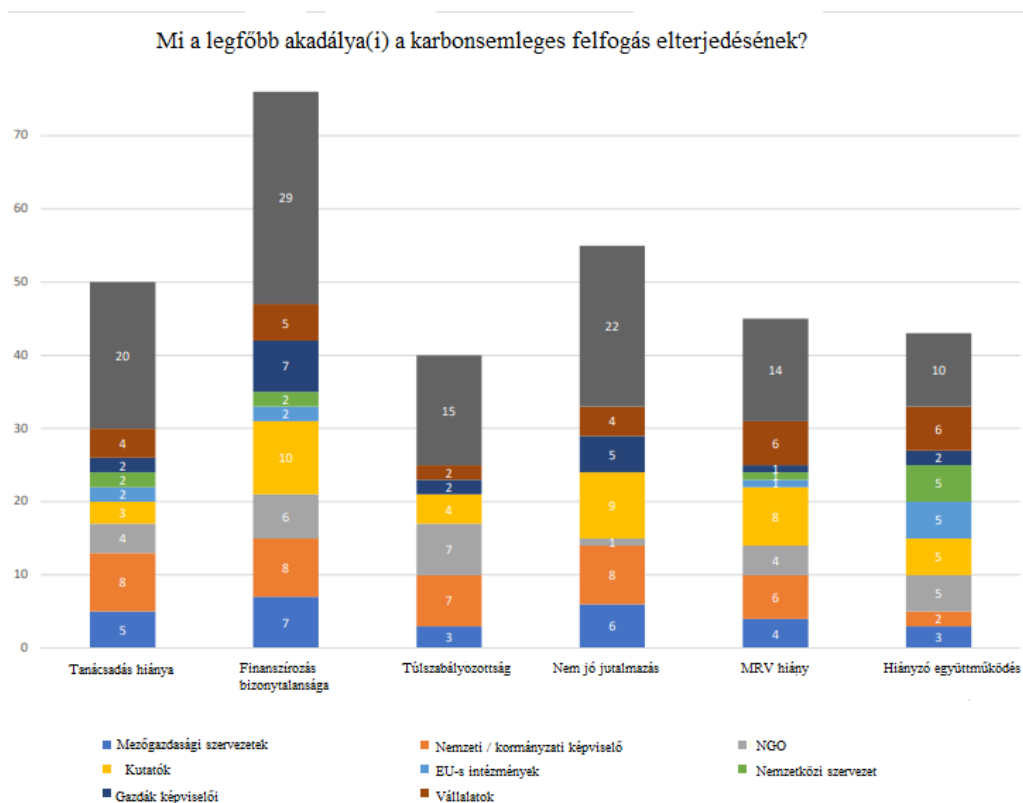
3. ábra Melyik módszer a legalkalmasabb a szén-dioxid-kibocsátás mérséklésére a KAP-on belül? (forrás: saját szerkesztés, 2023)

A negyedik kutatási kérdés keretében arra kértem a résztvevőket, hogy azonosítsák a karbonsemleges gazdálkodás felfogás elterjedésének akadályait, több opció is választható volt, a kérdésre 143-an válaszoltak:

- A személyre szabott tanácsadói szolgáltatások hiánya
- Bizonytalanság a finanszírozási lehetőségekkel kapcsolatban
- Szabályozási akadályok
- Nem megfelelő jutalmazás a társhasznokért
- Az MRV képességek hiánya (monitoring, reporting, verification)
- Nem kellően támogatott együttműködés vagy kollektív fellépés

A kérdőív kérdésének megválaszolásában 143 résztvevő vett részt. Amint az alábbi 4. ábrán látható, a legfontosabb akadály a szén-dioxid-termesztési rendszerek elterjedése bizonytalanságot jelent a finanszírozási lehetőségeket illetően. Ez a választás homogén volt megadva a válaszadói kategóriákban, kivéve a nemzetközi szervezetek és cégek esetében, amelyek jobban hangsúlyozták az elégtelen támogatás fontosságát az együttműködés vagy kollektív fellépések (mindkét kategória), valamint az MRV-képességek hiányában (cégek).

A finanszírozási lehetőségeken túl a másik két akadály, amely kiemelkedett ebben a közvélemény-kutatási kérdésben az elégtelen jutalmak a járulékos juttatásokért, valamint hiányoznak a személyre szabott tanácsadói szolgáltatások. A hatósági válaszadók közül a szabályozási akadályokat választották a legkevésbé a korlátok közül. Arányaiban a kutatók kiemelten a finanszírozás bizonytalanságát emelték ki, valamint a vállalatok a hiányzó együttműködést.

4. ábra Mi a legfőbb oka(i) a karbonsemleges felfogás elterjedésének? (forrás: saját szerkesztés, 2023)

A leggyakrabban a kihívást az jelentette, hogy a hatalmas nyomonkövetési, jelentéstételi és ellenőrzési rendszereket üzemeltetni kell, és ismeretek hiányában ez nehézkes. Emellett a következő kihívásokat említették relevánsként:

- az egyértelmű szén-dioxid-piac hiánya
- a homogenitás hiánya a gazdálkodók tudásában, készségeiben, természeti feltételeiben és alaphelyzeteiben a különböző tagállamokban
- egyensúly a költségek és a kompenzáció között a regeneratívra való átálláshoz
- a társashoz gazdasági hatásszámításának hiánya
- hiányzik a szabványokat elismerő jogi keret
- az I. pillér éves kifizetései és a pillér többéves kifizetései közötti különbség
- koherencia biztosítása az EU klímátörvénye és az átfogó klímapolitika között
- a tagállamokat ösztönző KAP teljesítménykeret hiánya
- az azonosított tűzveszélyes és vizes területek hiánya a tagállamokban

- a tőzeges területek tekintetében az I. pillérből származó kifizetésekhez való hozzáférés elvesztése
- konfliktus az élelmezésbiztonság és a nem termelő földterületek növekedése között
- alacsony kompenzációs szint és hosszú távú stabilitás és alacsony jövedelmezőség az erdőgazdálkodásban
- az állatállomány és a kérődzők kibocsátásának csökkentése
- alacsony tranzakciós költségek az eredményekbe vetett bizalom megőrzése érdekében
- adminisztratív teher a végrehajtási folyamatban

A felmérés válaszadói megemlítették, hogy míg a talajban lévő szén-dioxid-növelés rendkívül fontos, a hatályának ki kell terjednie a fokozott szén-dioxid-tárolásra is a biomasszában, valamint együttesen a biomasszában történő megkötéssel – ez volt a legkevésbé előforduló válasz.

3.2.2 Karbon gazdálkodás mint új üzleti modell

A konferencia egy része a szén kijuttatásához szükséges különféle elemeket tárgyalta a gazdálkodásban, mint új üzleti modell lehetőségét kínálva.. Bemutattunk egy Műszaki útmutató kézikönyvet, több példával az eredményalapú széngazdálkodási mechanizmusok felállítására és megvalósítására (pl. tőzegláp helyreállítása vagy agroerdészet) . Az előadások konkrét példákat mutattak be a dániai szén-dioxid-gazdálkodási rendszerekre például. Ez a Műszaki Útmutató az Európai Bizottság megbízásából készült, ez egyfajta elemzési támogatás a szén-dioxid-gazdálkodás kezdeményezésére. A kézikönyv a Kiotói jegyzőkönyvre (fejlett országok vállalták, hogy 2008-2012 között 5,2%-al csökkentik az ÜHG kibocsátást 1990-es bázisához viszonyítva) támaszkodik. A tőzeglápokra öt esettanulmány készült, ezek a tanulmányok a szén-dioxid-gazdálkodás technikai felkészültségét és megvalósítását tárták fel. A tőzegláp helyreállítása és/vagy újranedvesítése műszakilag a legösszetettebb és rendelkezésre álló bevált gyakorlat, bemutatásra kerültek konkrét megvalósult projektek, mint például a MoorFutures (Németország), a Peatland Code (Egyesült Királyság), MaxMoor (Svédország) és Green Deal végrehajtási eljárások Hollandiában (https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en). Ezek a rendszerek előre jutalmazták az elkerült kibocsátásokat a

vízvezetés megszüntetésével, a tanulmányok arra a következtetésre jutottak, hogy (TAKÁCSNÉ, 2020):

- az üzemelés előtti és a kísérleti szakaszban minden program vegyes finanszírozásra támaszkodott (állami és magántámogatások, szakértői támogatás stb.),
- a bevételek skálázható működéséhez gondosan lefelé irányuló szállítási modellre van szükség,
- a meglévő gyakorlatból három különböző megvalósítási modell volt releváns.

A tanulmányok bemutatják, hogy az eredményalapú kifizetések (RBP) hogyan érhetnek el konkrét értéket környezetvédelmi célkitűzésekben, köztük az ÜHG-kibocsátás csökkentése és a szén-dioxid-kibocsátás előmozdítása során. Az RBP a környezetvédelmi célkitűzések nyomon követésére szolgáló mutatókon alapul. Olyan rendszer lett kialakítva, ahol minél jobb a mutató minősége, annál magasabb a fizetés. Ez a rendszer minimalizálja a földkezelő kockázatát, miközben ő felügyeli a kezelést és a mutatók kiválasztását. A tanulmány bemutatta a szén-dioxid-gazdálkodásra való átálláshoz kapcsolódó különböző költségeket is. A földhasználat fő kiadásai a földhasználat megváltoztatásával kapcsolatos előzetes beruházások leginkább. További alternatív költségek és folyamatos megvalósítási költségek is felmerülnek. A másik oldalon a rendszermenedzsernek kell állnia a kísérleti projekteket, a know-how-t és az innovációs költségeket, a nyomonkövetést, a folyamatos riportálást és ellenőrzést. Egy példa is bemutatásra került a tanulmányban. A példa egy svájci regionális kísérlet Ebenrain-ban, amelyet egy svájci bank finanszírozott a kibocsátások ellensúlyozására helyileg. Ez hatéves kötelezettségvállalást biztosított a gazdálkodók számára, szélesebb körű előnyöket biztosítva számukra tanácsokat, intézkedési listát és a talajmintavételhez kapcsolódó szakaszos kifizetéseket tartalmaztak első, harmadik és hatodik évben.

Az Európai Bizottság (DG AGRI) 2022 végén bemutatta a KAP-ban elérhető eszközöket rendeletei keretében, amelyek mindenki számára elérhetőek a világhálón keresztül (https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_hu). Az EB ismerteti a termőföld meghatározását és jogosultsági szabályait, és megjegyzi az alapdefiníciót a mezőgazdasági tevékenységre és a három területhasználat tekintetében nem változik:

- szántó,

- állandó gyepek és
- állandó kultúrák.

A fokozott feltételrendszer a jövőbeli KAP-keret szerves részét képezi. Le kell fednie a KAP-kifizetésben részesülő gazdálkodókat, beleértve a kistermelőket is, mivel jelentős a terület részesedésük. Közös minimumszabályokra van szükség az egyenlő versenyfeltételek biztosításához gazdálkodók. Ebben a tekintetben a fokozott feltételrendszer három, az enyhítés szempontjából releváns GAEC-et tartalmaz, ami a jó mezőgazdasági és környezeti feltételeket jelenti:

- GAEC 1: Állandó gyepek fenntartása az állandó gyepek aránya alapján: legelő mezőgazdasági területhez viszonyítva;
- GAEC 2: Vizes élőhelyek és tőzeglápok védelme a klímaváltozás ellen (enyhítés és alkalmazkodás);
- GAEC 10: Az állandó gyepek átalakításának vagy szántásának tilalma a Natura 2000 területeken

A talajerózióra, maradványok égetésére, tájjellemzőkre utaló egyéb GAEC kategóriák is hozzájárul az éghajlati célkitűzésekhez. A KAP másik kulcsfontosságú részét képezik az I. pillérből finanszírozott öko-programok. A tagállamok adott pillérbeli finanszírozásuk egy részét olyan öko-programokra kell fordítaniuk, amelyek célja közvetlenül a környezetre és az éghajlatra gyakorolt nyomás csökkentése. A részvétel önkéntes lesz a gazdálkodók számára. Az öko-programokkal támogatható mezőgazdasági gyakorlatoknak meg kell felelniük a környezeti célkitűzéseknek, és cselekvési területekkel kapcsolatos bizonyos feltételeknek. Az ökörendszerekkel kapcsolatban a Bizottság 2021 januárjában tájékoztató jellegű listát adott ki a támogatandó gyakorlatokról, beleértve az agrár-erdészeti és a szén-dioxid-kibocsátású gazdálkodási intézkedéseket.

3.3 Következtetések és javaslatok

A nyers adatokat értelmezve lehetőségem nyílt mélyebb, specifikusabb következtetések levonására. A primer kutatásom elején a fő célom az volt, hogy résztvevői csoportonként azonosítsam az egyes szereplők hozzáállását a témához, illetve személyre szabottan tudjam a kihívásokat azonosítani, illetve javaslatot tenni ezeknek a kihívásoknak a megválaszolására. Így a szakdolgozatom ezen fejezetében így (azaz szereplőkre lebontva) értelmezném az adatgyűjtés konzekvenciáit.

Hatóságok: A válaszadók támogatták a különböző finanszírozási lehetőségeket, megjegyezve, hogy a magán szén-dioxid-piacok példaként szolgálhatnak. A KAP annak biztosítására kell hogy szolgáljon, hogy a KAP középpontjában az éghajlatváltozás mérséklése és az ahhoz való alkalmazkodás álljon. Az állami támogatás viszont további tárgyalások tárgya marad és jelenleg a KAP-tervektől eltérő nemzeti prioritások vezérlik. Míg egy a válaszadó megjegyezte, hogy a szén-dioxid-kibocsátású gazdálkodási rendszereknek végső soron teljes mértékben piaci alapúaknak kell lenniük, mások hozzátették, hogy a finanszírozási rendszerek közötti kölcsönhatásra vonatkozó információk még mindig homályosak és koherensebben kellene megközelíteni a tagállamokban. Azt javasolták, hogy a KAP-finanszírozásnak, az állami támogatásnak és a magánpiacoknak együttesen hozzá kell járulniuk a szélesebb körű politikához.

Akadémiai/kutató intézmények: Ezek között konszenzus volt a válaszadók szerint a KAP finanszírozása tekintetében, így továbbra is kulcsfontosságú, és üdvözlük a KAP közötti módozatokat, állami támogatásokat és magánpiacokat mindaddig, amíg a keret jól van megtervezve. Abban megegyeztek, hogy a gazdálkodók jelentik a biogazdaság alapját. Költséghatékonysági és a környezetre való összpontosítási szempontokat és a biodiverzitást, mint fontos elemet említették a kettősség tekintetében (pl. a szén-dioxid-termelők, akik mind a KAP-ból, mind a magánpiacból részesednek). Aggodalmakat fejeztek ki a KAP-finanszírozás jutalmazásra való felhasználásával kapcsolatban a széngazdálkodás, különösen a zöldmosással kapcsolatos kockázatok tekintetében, mert így a pénzt a gazdálkodók úgyis megkapják anélkül, hogy további ösztönzést kapnának.

Üzleti szövetségek/vállalatok/üzleti szervezetek: Magas volt a KAP-finanszírozás és más finanszírozási lehetőségek közötti kölcsönhatás támogatása. Megjegyzések, hogy ők leginkább egy hibrid megoldás támogatnák, amely elősegíti a regeneratívra való átmenetet a mezőgazdaság és a szén-dioxid-gazdálkodási gyakorlatokban. A KAP-finanszírozás kiegészíti majd a magánpiacokat, és szerepük van a folyamatos gazdálkodásban és profitszükségletekben. A válaszadók azt javasolták, hogy a gazdálkodók hozzáférhessenek mind a KAP-finanszírozáshoz, mind pedig a szén-dioxid-kibocsátási egységekhez a piacon, míg az egyik válaszadó megjegyezte, hogy magánpiac nem biztos, hogy jó választás az „addicionalitás” követelménye és a konszenzus hiányával kapcsolatban. Kiemelték a tanúsítási szabványokra való összpontosítást. Figyelmet kell szánni az erdészeti és az agroerdészetre, mint lényeges különbség van a kettő között, így az ökoszisztéma-szolgáltatásokat a szén-dioxid-piacon keresztül kellően kompenzálni.

A KAP következő időszakában is elő kell segíteni a belső piaci verseny intenzitását, továbbá a termelők részéről folyamatos szemléletalakítás szükséges, hogy a változó ciklusokat követni lehessen. Növekedik a környezeti és éghajlatvédelmi intézkedések fontossága és az ezek keretében elvárt termelői teljesítmények, amelyek a technológiailag kevésbé fejlett gazdaságok számára extra terhet fognak jelenteni. Néhány új tagállamot felkészületlenül érhet a klímaváltozás, valamint a piacokon megjelenő áringadozás jelentette negatív hatások kezelésének igénye, ebből kifolyólag felerősödik a kockázatkezelés kérdése, valamint a jelentősége (HALMAI, 2020).

4. Összefoglalás

Felmérésem azt mutatja, hogy a válaszadók összességében pozitívan állnak az együttműködéshez a KAP-finanszírozás és az egyéb finanszírozási lehetőségek között. A válaszadók hangsúlyozzák, hogy fontos, hogy továbbra is a figyelemfelkeltésre és a gazdálkodók támogatására összpontosítsanak, illetve helyi kezdeményezéseket valósítsanak meg. Egyes érdekelt felek egyetértenek abban, hogy a KAP közvetlen kifizetéseket nyújt a gazdálkodóknak, ez jobb módszer arra, hogy javítsák a szén-dioxid-tárolást a talajban, ahelyett, hogy támaszkodnának a szén-dioxid-piaci rendszerekre mint fő megoldásra, mivel a nagy mennyiségű magánfinanszírozás rossz hatásokhoz vezethet, és végső soron elriaszthatja a gazdálkodókat. Néhány válaszadó azonban szintén megjegyezte, hogy a magán szén-dioxid-piacok jó példaként szolgálhatnak a KAP számára, hogy a hangsúly továbbra is az éghajlatváltozás mérséklésén legyen.

A finanszírozási rendszerek közötti kölcsönhatás még mindig nem világos és koherensebben kell megközelíteni a tagállamokban. A válaszadók azonban többnyire a finanszírozási mechanizmusok hibrid megoldását támogatják, ami óvatosság szükségességét jelzi a magánpiacok áttekintése és nyomonkövetése esetében.

Abban a tekintetben, hogy milyen típusú fellépések ösztönöznék a támogatás felvételt, egyetértés alakult ki, hogy a földtulajdonosok szélesebb körű tájékoztatása a szén-dioxid-gazdálkodás előnyeiről elősegítené a felvételt. Például a gazdálkodók jobb képzése a mérés pontosság javításával kapcsolatban szintén kulcsfontosságú intézkedésként említették a kutatásban résztvevők a rendkívül hatékony szén-dioxid gazdálkodási környezet létrehozásához. Emellett az adminisztratív terhek csökkentése érdekében a gazdálkodók és földtulajdonosok kulcsfontosságúak lennének a szén-dioxid-kibocsátású gazdálkodáson belüli felhasználás ösztönzésében, amely kéz a kézben jár egy erős szabályozási gerinccel. Ami a szén-dioxid-kibocsátás lehetséges hatókörére vonatkozó utolsó kérdést illeti, a szénmegkötés és a talajban vagy a biomasszában való tárolás és a kibocsátás ösztönzése és a csökkentés összefügg. Az alkalmazási körnek szélesnek kell lennie, hogy maximalizálja a felhasználást. Sokan a válaszadók közül utaltak az országspecifikus sajátosságokra és arra, hogy milyen fontos ezeket figyelembe venni az értékelés során figyelembe kell venni a tagállamok eltérő biogeoklíma feltételeit a szén-dioxid-gazdálkodásban.

Úgy gondolom, hogy a bevezetőben kitűzött célokat sikerült teljesíteni azáltal, hogy szereplőnként rálátást nyerhettem, hogy a KAP által nyújtott támogatásokat célirányos milyen elvek mentén lehetne a leghatékonyabban felhasználni, továbbá a klímatudatos gazdálkodást hogyan lehetne népszerűsíteni, hogy az gazdaságilag is vonzó legyen. A karbongazdálkodás szerepét Közös Agrárpolitikán belül meggyőződésem, hogy csak közös párbeszéd mentén lehet milyen gyakorlatok lennének alkalmasak arra, hogy bekerüljenek a KAP stratégiai tervébe a CO₂ gazdálkodás területei közül

5. Köszönetnyilvánítás

Köszönöm dr. Jancsovszka Paulina témavezetőmnek (konzulensemnek) a szakdolgozat során adott hasznos ötleteit és jó tanácsait. Hálával tartozom száméra, a dolgozat megírásához tanácsaival, odafigyelésével és eszközökkel járult hozzá.

Tisztaszívvvel köszönöm szüleimnek a sok gondoskodást, ami elkísért a tanulmányaim során. Hálásan köszönöm kedvesem kitartó türelmét és a mindennapi feladatokban nyújtott segítségét.

6. Irodalomjegyzék

- Ackrill, R. (2000): Common Agricultural Policy
- Baksa A. – Vásáry M. – Gáborné J. Á. – Kránitz L. (2018): A Közös Agrárpolitika működésének 2020-után várható keretrendszere: A 2020 után működő uniós agrárpolitikai intézkedések és közvetlen támogatások várható feltételrendszerének bemutatása. Miskolc, A Közgazdaságimódszertani fejlesztéséért Alapítvány.
- Balogh, J. és Borda, Á. (2021). A mezőgazdaság szerepe a klímaváltozásban – Nemzetközi kitekintés. Statisztikai Hivatal
- Boncz I. (2015): Kutatásmódszertani alapismeretek. Pécsi Tudományegyetem (32-38 o.)
- Dinya, L. (2011). A fenntarthatóság kistérségi modellje. Gazdálkodás, 55(5), 479–493.
- Dombi, M., Kuti, I. és Balogh, P. (2012). Adalékok a megújuló energiaforrásokra alapozott projektek fenntarthatósági értékeléséhez. Gazdálkodás, 56(5), 410–425.
- Elekes, A. – Halmai, P. (2010): A költségvetési felülvizsgálat „legforróbb” témaköre: A Közös Agrárpolitika finanszírozása. Külgazdaság, 54. évf. 1–2. sz. 32–66
- Gyulai, I. (2013). Fenntartható fejlődés és fenntartható növekedés. Statisztikai szemle, 91(8–9), 797–822.
- Frant, Wyn (1997): The common agricultural policy
- Halmai, P. (2020): A Közös Agrárpolitika rendszere. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2020 (338 o.)
- Halmai P. szerk. (2002): Az Európai Unió agrárrendszere. Budapest, Mezőgazda.
- Lintner, V. – Mazey, S. (1991): The European Community: Economic and Political Aspects. London – New York, McGraw-Hill.
- Mészáros, S. (2010). A fenntartható fejlődést szolgáló paradigma. Gazdálkodás, 54(3), 275–285.
- Popp J. (2013): Agrárpolitikai ismeretek, Debrecen, Debreceni Egyetem, 205 o.
- Popp J. (2004): Az EU Közös Agrárpolitikájának elmélete és nemzetközi mozgástere. Budapest, Európai Agrárpolitika Kft., 310 o.
- Popp J. – Oláh J (2018): A Közös Agrárpolitika szabályozása, különös tekintettel a legújabb magyar vidékfejlesztési programra, Debrecen, Debreceni Egyetem, 103 o.
- Somogyi, Z. (2009). A fenntarthatóság mérése az erdőgazdálkodásban. Gazdálkodás, 53(3), 233–246.
- Takácsné György, K. (2020). A fenntartható gazdálkodás és a méretgazdaságosság kölcsönhatásai. Gazdálkodás, 64(5), 365–386.

Internetes hivatkozások

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_hu

https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_hu

<https://cdn.kormany.hu/uploads/document/0/0e/0ec/0ec4a4b0ea4a1f5a0c98ef633503faab726809e0.pdf>

NYILATKOZAT

Alulírott Nagy Gábor Dániel a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, gödöllői Campus, mezőgazdasági mérnöki szak nappali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Budapest, 2023 év április hó 28 nap

Hallgató

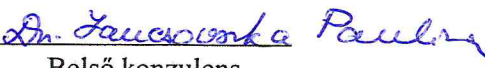
NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védelemre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Gödöllő, 2023 év április hó 28 nap

Belső konzulens
dr. Jancsovszka Paulina

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!